

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Γενικά

Ο τουρισμός αποτελεί φαινόμενο των σύγχρονων κοινωνιών της μεταπολεμικής περιόδου. Εκφράζει την ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου για ξεκούραση και ανανέωση των σωματικών και ψυχικών του δυνάμεων, για ψυχαγωγία και διασκέδαση, για αλλαγή του χώρου και των παραστάσεών του, για φυγή από την καθημερινότητα και αναζήτηση του νέου, του διαφορετικού.

Ο τουρισμός σα σύγχρονο οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο έχει πάρει πια μαζικό χαρακτήρα. Από προνόμιο των πλουσίων, έγινε δικαίωμα των εργαζομένων, των μη προνομιούχων, των πολλών. Οι παράγοντες που συνέβαλαν κυρίως στην αλματώδη ανάπτυξη του τουρισμού μεταπολεμικά, ήταν η αύξηση των εισοδημάτων και του ελεύθερου χρόνου στις ανεπτυγμένες χώρες, η μεγάλη ανάπτυξη των μεταφορών και τέλος η ανάπτυξη του οργανωμένου μαζικού και τελικά φτηνού τουρισμού. Ο μαζικός τουρισμός αποτελεί το είδος του τουρισμού που έχει επικρατήσει και αυτό οφείλεται κυρίως στο ιδιαίτερα χαμηλό κόστος μεταφοράς και διαμονής που επιτυγχάνει.

Ο τουρισμός αποτελεί μια βασική οικονομική δραστηριότητα στις μέρες μας για την Ελλάδα αλλά και για πολλές χώρες. Ο ρόλος του για την οικονομική ανάπτυξη αναμένεται να αναπτυχθεί περαιτέρω στο μέλλον, καθόσον ο ελεύθερος χρόνος, οι διακοπές, η αναψυχή κερδίζουν μια κεντρική θέση στις σύγχρονες κοινωνίες. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες ο τουρισμός έχει αποδείξει καθαρά ότι έχει την δυνατότητα να δημιουργεί πλούτο και οικονομική άνθηση για ολόκληρες περιφέρειες και προορισμούς, θέσεις εργασίας και ευημερία για τους κατοίκους τους. Περιοχές και τόποι στηρίζονται ή προσβλέπουν σ' αυτόν για το μέλλον τους.

Για πολλά χρόνια οι ευρωπαϊκές χώρες αποτελούν τον κύριο προορισμό του παγκόσμιου τουρισμού (60% όλων των διεθνών αφίξεων - ΠΟΕ). Η μεγάλη πλειοψηφία των ευρωπαίων τουριστών (91%) επιλέγουν να επισκεφτούν μια περιοχή στην Ευρώπη. Οι πλούσιοι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι αποτελούν ένα σημαντικό πλεονέκτημα για τις τουριστικές περιοχές της Ευρώπης. Παρά την εμφάνιση πολλών νέων προορισμών, οι Ευρωπαϊκές περιοχές διατηρούν ακόμα το μεγάλο μερίδιο του παγκόσμιου εμπορίου τουρισμού.

Ο τουρισμός είναι ένας από τους ισχυρότερους οικονομικούς τομείς στα Ευρωπαϊκά κράτη και την Ελλάδα. Οι τουριστικές δραστηριότητες στην ΕΕ (15) αποδίδουν μέχρι 12% του ΑΕΠ (άμεσα ή έμμεσα) και 6% της απασχόλησης (άμεσα). Όλοι αυτοί οι αριθμοί αναμένεται να αυξηθούν στο μέλλον, όχι όμως το ίδιο για όλους τους προορισμούς.

Ο μαζικός τουρισμός παραμένει ο κυρίαρχος τύπος, αλλά και άλλοι τύποι τουρισμού που αφορούν τον πολιτισμό, το περιβάλλον, την υγεία, τη θρησκεία, την εκπαίδευση, έχουν εμφανιστεί και αναπτύσσονται με τον χρόνο

Ο τουρισμός, όχι μόνο αυξάνεται από την άποψη των αριθμών, αλλά και μετασχηματίζεται και διαφοροποιείται. Γίνεται μια πιο σύνθετη οικονομική δραστηριότητα. Ο μαζικός τουρισμός παραμένει ο κυρίαρχος

τύπος, αλλά και άλλοι τύποι τουρισμού που αφορούν τον πολιτισμό, το περιβάλλον, την υγεία, τη θρησκεία, την εκπαίδευση, κ.λ.π. έχουν εμφανιστεί και αναπτύσσονται με τον χρόνο. Αυτές οι μορφές τουρισμού απεικονίζουν μεταξύ των άλλων προτιμήσεις για την περιβαλλοντική ποιότητα και για μια πιο ενεργό και συμμετοχική μορφή αναψυχής. Διακοπές κοντά στη φύση, για εξερεύνηση και άσκηση κερδίζουν με το χρόνο έναντι του παραδοσιακού τουριστικού μοντέλου «ήλιος και θάλασσα».

Σήμερα ένα σημαντικό μέρος (περίπου 60%) όλου των τουριστικών δραστηριοτήτων εξαρτώνται από το φυσικό περιβάλλον (διαθεσιμότητα των πόρων, της ομορφιάς, κ.λ.π.), ενώ περίπου το 40% των τουριστικών δραστηριοτήτων βασίζονται στα αστικά ή πολιτιστικά στοιχεία.

Ο μαζικός τουρισμός

Οι τουριστικοί προορισμοί διαμορφώνουν τα' ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά τους φτιάχνοντας συστηματικά την αλυσίδα με τις επιμέρους δραστηριότητες του τουριστικού προϊόντος. Η προσφορά της ποιότητας και της υψηλότερης αξίας στις υπηρεσίες, παρέχει τη δυνατότητα σε έναν προορισμό ν' αυξήσει τις τιμές και να αναμένει

Τα τουριστικά προϊόντα σήμερα έχουν μεγαλύτερη εξάρτηση από την περιβαλλοντική ποιότητα

καλύτερα οικονομικά αποτελέσματα. Τα τουριστικά προϊόντα σήμερα έχουν μεγαλύτερη εξάρτηση από την περιβαλλοντική ποιότητα.

Αντίθετα η υποβάθμιση της περιβαλλοντικής ποιότητας από την υπερ-συσσώρευση των τουριστικών δραστηριοτήτων σε μια περιοχή, φέρνει τα αντίθετα οικονομικά αποτελέσματα.

Υπάρχουν πολλοί τουριστικοί προορισμοί που προσφέρουν λίγο πλούτο, μικρή οικονομική άνθηση και σημαντικές κοινωνικές και περιβαλλοντολογικές βλάβες. Μερικοί από αυτούς ήταν περιζήτητοι στο παρελθόν και τώρα αντιμετωπίζουν μείωση της ζήτησης και τον περιορισμό των εσόδων. Αυτοί οι προορισμοί με την υπερ-ανάπτυξή τους απαξιώθηκαν και σήμερα αναζητούν το κλειδί της επιβίωσης με

την συμπίεση του κόστους και την προσφορά όλο και πιο φτηνών υπηρεσιών.

Ο μαζικός τουρισμός είναι ίσως η μοναδική οικονομική δραστηριότητα που παρουσιάζει αυτοκαταστροφικά φαινόμενα. Η υπερ-ανάπτυξή του ή η άναρχη ανάπτυξή του, οδηγεί συνήθως στην αυτοκατάργησή του, δηλαδή στην εξάλειψη των λόγων και αιτίων που συνέβαλαν στην ανάπτυξή του. Τα φαινόμενα αυτοκαταστροφής είναι έντονα σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας αλλά και σε άλλες μεσογειακές περιοχές. Περιοχές ευνοημένες από την φύση και την ιστορία, εξαιτίας της έντονης τουριστικής ανάπτυξης απαξιώθηκαν, αλλοιώθηκαν και ποιοτικά υποβαθμίστηκαν, με αποτέλεσμα να χάσουν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά τους και να οδηγηθούν μεσοπρόθεσμα σε οικονομική ύφεση και μαρασμό.

Η υψηλή συγκέντρωση των τουριστικών δραστηριοτήτων σε στενές παραθαλάσσιες περιοχές αποτελεί ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του Ελληνικού και Μεσογειακού τουρισμού. Η Ευρωπαϊκή Μεσόγειος θεωρείται ως η μεγαλύτερη τουριστική περιοχή στον κόσμο. Η τουριστική ανάπτυξη συγκεντρώνεται στις ήδη πυκνά εποίκημένες ακτές. Στην Ελλάδα σχεδόν το 90% των δραστηριοτήτων του τουρισμού και της αναψυχής βρίσκονται μπροστά στις ακτές και τα μικρά νησιά. Η Ελληνική γαλάζια, ζεστή και καθαρή θάλασσα, οι ήπιες κλιματικές συνθήκες με την ηλιοφάνεια, προσέλκυσαν ένα μεγάλο τουριστικό ρεύμα στις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές, πράγμα που προσανατόλισε μονοδιάστατα την ανάπτυξή τους. Αυτό το ρεύμα και η παράκτια συγκέντρωση, με το χρόνο μετατράπηκε σε παράκτια εξάπλωση, σε ανεξέλεγκτη οικιστική ανάπτυξη. Έτσι σε μια σχετικά σύντομη χρονική περίοδο, η χωρίς έλεγχο ανάπτυξη του τουρισμού στις παράκτιες ζώνες, δημιούργησε πολλά προβλήματα και αδιέξοδα.

Παράκτιες περιοχές: Οι παράκτιες περιοχές συνδέονται κανονικά με το μαζικό τουρισμό. Το πρότυπο που επικρατεί στους περισσότερους μεσογειακούς προορισμούς χαρακτηρίζεται από την εντατική ανάπτυξη και την εκτενή αστικοποίηση, όπως και από την κατασκευή μεγάλης κλίμακας υποδομής.

Ο τουρισμός είναι η δραστηριότητα που αλλάζει βαθμιαία τη λειτουργία της φύσης, όπως και της τοπικής κοινωνίας

Ο τουρισμός είναι η δραστηριότητα που αλλάζει βαθμιαία τη λειτουργία της φύσης, όπως και της τοπικής κοινωνίας. Αλλάζει τις χρήσεις γης και μετατρέπει τα τοπία. Είναι

ο μεγάλος καταναλωτής των φυσικών πόρων και παραγωγός σημαντικού φορτίου αποβλήτων, που υπερβαίνει συχνά την ικανότητα των οικοσυστημάτων. Είναι η δραστηριότητα που τείνει να καταναλώσει τις καλύτερες, τις ελκυστικότερες και πιο ευαίσθητες περιοχές. Υπολογίζεται ότι το 50% των οικολογικά πλουσιότερων και πιο ευαίσθητων περιοχών στην Ευρώπη βρίσκονται σε παράκτιες περιοχές. Πολλές αρνητικές επιδράσεις της ανάπτυξης τουρισμού είναι εμφανείς στις παράκτιες περιοχές και προκύπτουν από την ολοκληρωτική και χωρίς μέτρο μετατροπή του φυσικού και γεωργικού εδάφους σε τουριστικές εγκαταστάσεις.

Η υπερ-συγκέντρωση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων (όπως είναι ο τουρισμός και η αναψυχή) στις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές, και ο συνωστισμός, ο κορεσμός, η υπερ-κάλυψη της ικανότητας των χώρων συνοδεύτηκε με την εμφάνιση έντονων προβλημάτων όπως: υπερκατανάλωση των φυσικών πόρων, απώλεια μη ανανεώσιμων πόρων, περιβαλλοντική υποβάθμιση, μείωση της βιοποικιλότητας, απώλεια περιοχών βιότοπων, παράκτια διάβρωση, αυξανόμενη αστικοποίηση, ρύπανση, ατυχήματα, κοινωνικές εντάσεις, αδιέξοδα, υποχώρηση επιπέδου υπηρεσιών και συνακόλουθα των εσόδων.

Νησιά: Τα νησιά αποτελούν τους σημαντικότερους τόπους προορισμού τουριστών στην Ελλάδα. Η τουριστική ανάπτυξή τους συνέβαλε στην οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση, στη βελτίωση υποδομών και υπηρεσιών τους. Εντούτοις δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που αυτή η ανάπτυξη πραγματοποιήθηκε με σοβαρά αρνητικά αποτελέσματα στο δομημένο και φυσικό περιβάλλον τους, στην οικονομία και την κοινωνία τους. Τα μικρά νησιά είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στις αρνητικές επιδράσεις της εντατικής ανάπτυξης τουρισμού εξ' αιτίας της εύθραυστης σχέσης μεταξύ της οικονομίας-κοινωνίας και του περιβάλλοντος. Σήμερα εκφράζεται μια

αυξανόμενη ανησυχία σχετικά με τις επιδράσεις από την ανάπτυξη τουρισμού στα μικρά νησιά, αφού δεν υπάρχει σεβασμός στην κλίμακα και την φέρουσα ικανότητα τους.

Η διαφοροποίηση στο τουριστικό προϊόν

Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μια σταδιακή μεταστροφή των προτιμήσεων των τουριστών – και αντίστοιχα στην προσφορά τουριστικών υπηρεσιών- προς πιο ειδικές και ανεξάρτητες μορφές, προσαρμοσμένες στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα του κάθε τουρίστα για περιπλάνηση στη φύση, αναζήτηση πολιτισμικών δραστηριοτήτων, έντονη άσκηση, αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων ζωής και διάφορες άλλες ειδικές μορφές κτλ. Οι νέες τάσεις που διαφαίνονται φανερώνουν μια στροφή από το μαζικό απρόσωπο και παθητικό τουρισμό, σε τουρισμό συμμετοχικό, επιλεκτικό, με σεβασμό στο τοπικό πολιτισμό και το περιβάλλον

Αλλαγές παρατηρούνται στη συχνότητα και διάρκεια των διακοπών, στην κατανομή τους στο χρόνο και στην ποικιλία των σκοπών για αναψυχή. Ο πιο σημαντικός παράγοντας σχετίζεται ίσως με μία αλλαγή και εξέλιξη των ψυχαγωγικών αναγκών και κινήτρων των σύγχρονων ανθρώπων. Η αύξηση του ελεύθερου χρόνου, που εντείνεται από την σταδιακή μείωση του χρόνου εργασίας, προσφέρει πολύ μεγαλύτερες δυνατότητες απόδρασης, οι οποίες είναι και κατανεμημένες στο σύνολο του έτους. Οι διακοπές δε θεωρούνται πια ως ένας απλός παραθερισμός στη θάλασσα. Η ανάπτυξη της αστικοποίησης δημιουργεί μία πολύ ισχυρή επιθυμία για υπαίθριες ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Ο σύγχρονος τουρίστας αναζητά μάλλον τη διαφυγή σ' ένα νέο τρόπο ζωής που δεν του φέρνει στο μυαλό παραστάσεις της καθημερινότητας του. Είναι ένα

Οι νέες τάσεις και ειδικές απαιτήσεις στην τουριστική ζήτηση γενικά επιβάλλουν με έμφαση την ποιότητα στο προσφερόμενο τουριστικό προϊόν

άτομο περισσότερο συμμετοχικό και ενεργό, παρά παθητικό και αντικείμενο περιπονήσεων.

Οι νέες τάσεις και ειδικές απαιτήσεις στην τουριστική ζήτηση γενικά επιβάλλουν με

έμφαση την ποιότητα στο προσφερόμενο τουριστικό προϊόν. Μέρος αυτής της ποιότητας είναι και το περιβάλλον (φυσικό και πολιτισμικό). Η ποιότητα αποτελεί και ουσιαστική προϋπόθεση για την μακροχρόνια διατήρηση της ίδιας της τουριστικής δραστηριότητας. Ο τουρισμός σταδιακά επανα-προσανατολίζεται με βάση την ποιότητα και την αξία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς ενός τόπου. Η ανάπτυξή του σε μια περιοχή είναι άμεσα συναρτημένη με την διαθεσιμότητα φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Ο τουρισμός και το περιβάλλον με τις σύγχρονες αντιλήψεις θεωρούνται στενά συνδεδεμένα και είναι ουσιαστικής σημασίας να εξασφαλιστεί η συμβατότητα μεταξύ τους. Η συμβατότητα πρέπει να βασίζεται στην αρχή της «αειφορίας».

Η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης καλύπτει όλες τις μορφές οικονομικής δραστηριότητας συμπεριλαμβανομένου και του τουρισμού, για να δηλώσει την ανάγκη για μία διαφορετική αντίληψη της ανάπτυξης, βασισμένη στην ποσοτική αλλά και στην ποιοτική διάστασή της. Το θεωρητικό υπόβαθρο της αρχής της αειφορίας, - όπως αναπτύχθηκε στην αρχή - είναι ότι οι φυσικοί πόροι, συμπεριλαμβανόμενης και της βιοποικιλότητας, δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ή να αναλώνονται σε σημείο που να μην επιτρέπει την μέσο-μακροπρόθεσμη φυσική ανανέωση ή αναπαραγωγή τους. Χρειάζεται δηλαδή να διαφυλάσσονται οι πόροι αυτοί στο διηνεκές. Κάτω απ' αυτήν την προσέγγιση η περιβαλλοντική διατήρηση είναι ένας στόχος ίσης, αν όχι μεγαλύτερης (κατά μία άλλη προσέγγιση)

Η ποικιλότητα και ποιότητα των φυσικών πόρων θεωρούνται ότι είναι τα ουσιαστικά συγκριτικά πλεονεκτήματα τόσο για την ίδια την ανάπτυξη της τουριστικής δράσης, όσο και για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας μιας περιοχής

σπουδαιότητας, με την οικονομική αποδοτικότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Μια άλλη θεώρηση αναγνωρίζει ότι η περιβαλλοντική ποιότητα είναι ένας σημαντικός παράγοντας της ανταγωνιστικότητας και υπ' αυτήν τη έννοια πρέπει να προστατευθεί. Η ποικιλότητα και ποιότητα των φυσικών πόρων

θεωρούνται ότι είναι τα ουσιαστικά συγκριτικά πλεονεκτήματα τόσο για την ίδια την ανάπτυξη της τουριστικής δράσης, όσο και για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας μιας περιοχής.

Είτε από την μια, είτε από την άλλη σκοπιά, η έντονη αλληλεξάρτηση της ποιότητας του περιβάλλοντος και της τουριστικής ανάπτυξης είναι αναγκαστικά ο κύριος άξονας μιας σύγχρονης πολιτικής βιώσιμης - αειφόρου ανάπτυξης σε σχέση με τον τουρισμό.

Η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων που οφείλονται στον τουρισμό, θα πρέπει να βασίζεται στη συνειδητοποίηση ότι η προστασία της ποιότητας του περιβάλλοντος αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη και διατήρηση της τουριστικής δραστηριότητας μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο βιώσιμης ανάπτυξης μιας περιοχής. Τουρισμός και περιβάλλον είναι οι περισσότερο αλληλοεξαρτώμενοι τομείς. Έχουν τις ισχυρότερες σχέσεις αλληλεπίδρασης και αλληλοτροφοδοτούνται.

Εναλλακτικές μορφές τουρισμού

Οι εξελίξεις στις προτιμήσεις των τουριστών και η διαφοροποίηση στα τουριστικά προϊόντα, όπως και ο προβληματισμός για τις κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές συνέπειες του μαζικού τουρισμού, η αναζήτηση της χρυσής τομής μεταξύ των απαιτήσεων της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος, έφεραν στο προσκήνιο νέες εναλλακτικές μορφές τουρισμού. (Φυσιολατρικός Τουρισμός, Ορεινός, Πολιτιστικός, Περιπέτειας, Αγροτουρισμός, Υγείας και Φυσικής Ζωής, Αθλητικός, Ιαματικός, Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός κτλ.). Οι μορφές αυτές τουρισμού συνδέονται στενά

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν μια ήπια, περιορισμένη και ελεγχόμενη δραστηριότητα

με την αναπτυσσόμενη τάση προς τον "τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων", που περιλαμβάνει τουριστικά ενδιαφέροντα σε ειδικευμένα περιβάλλοντα.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν μια ήπια, περιορισμένη και ελεγχόμενη δραστηριότητα.

Μία εναλλακτική μορφή τουρισμού είναι και πρέπει να είναι μια «ποιοτική μορφή τουρισμού». Σκοπός είναι η προσέλκυση μικρότερου αριθμού, οικονομικά ευκατάστατων τουριστών, που δαπανούν περισσότερα και μένουν για μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα, από ότι οι συνήθεις τουρίστες. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να αποφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη με μικρότερες περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις.

Το περιβάλλον εδώ, δεν αντιμετωπίζεται ως «υποδοχέας» για την ανάπτυξη του τουρισμού αλλά αντίθετα ο τουρισμός αναπτύσσεται με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τους περιορισμούς του φυσικού περιβάλλοντος, όπως και τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της κάθε περιοχής. Η αειφορία σ' αυτή την περίπτωση, δε στηρίζεται μόνο στην προστασία των πόρων και οικοσυστημάτων, ούτε μόνο στην τουριστική δραστηριότητα, αλλά στην αναγνώριση της εξάρτησης και της συμβιωτικής σχέσης τουρισμού – ανάπτυξης και ποιότητας περιβάλλοντος.

Η Ελλάδα διαθέτει αφθονία πόρων για τη δυναμική προσέλκυση τουριστικού ρεύματος προσανατολισμένου σε οικολογικά ενδιαφέροντα. Ο πλούτος των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και τοπίων αποτελεί ιδιαίτερο συγκριτικό πλεονέκτημα για πολλές αγροτικές περιοχές.

Η ασύγκριτη ομορφιά, η αρμονία και ποικιλία τόσο του φυσικού τοπίου όσο και του δομημένου ιστορικού περιβάλλοντος, των παραδοσιακών οικισμών, η πανάρχαια ιστορία που αναδύεται μέσα από τις αρχαιότητες και τα μνημεία, -παρά τις σύγχρονες και πολλές φορές παραμορφωτικές επεμβάσεις που υπέστησαν κατά τις τελευταίες δεκαετίες- αποτελούν δυνατά πλεονεκτήματα τα οποία βρίσκονται σε λανθάνουσα κατάσταση σε πολλές περιοχές.

Η τουριστική ανάπτυξη πρέπει να κατευθυνθεί προς τον επιλεκτικό και πολυμορφικό τουρισμό. Τον τουρισμό που μπορεί να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις και τα ενδιαφέροντα του σύγχρονου τουρίστα και να αξιοποιήσει την μοναδικότητα και τον πλούτο των πόρων της. Η εξέλιξη αυτή δε συνεπάγεται καθόλου τον περιορισμό του οργανωμένου τουρισμού, αλλά την ποιοτική βελτίωσή του. Η αναβάθμιση και η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος θα

διαφοροποιήσει σταδιακά και τη πελατεία. Η ποιοτική αναβάθμιση θα έχει και ανάλογα θετικά οικονομικά αποτελέσματα σ' όλη την τουριστική οικονομία.

Τουρισμός στα χωριά

Σήμερα πολλά είδη τουρισμού αναφέρονται στις αγροτικές περιοχές. «Αγροτουρισμός», «οικοτουρισμός», «πράσινος τουρισμός», «οικολογικός τουρισμός», «φυσιολατρικός τουρισμός», κτλ. Παρόλο που οι λέξεις είναι διαδεδομένες και κοινές στις περισσότερες χώρες του κόσμου, ωστόσο στην πραγματικότητα αντιστοιχούν σε πολύ διαφορετικές καταστάσεις τουρισμού. Κοινός παρονομαστής τους είναι ότι είναι «τουρισμός στα χωριά», είναι τουρισμός "στις αγροτικές περιοχές" και αντιδιαστέλλεται με το μαζικό ή οργανωμένο παραθεριστικό τουρισμό.

***Ο τουρισμός σε χωριά
περιορίζεται στην ανάπτυξη
μικρής κλίμακας τουριστικών
εγκαταστάσεων που ανήκουν
στους ίδιους τους κατοίκους
των χωριών***

Ο τουρισμός σε χωριά
περιορίζεται στην ανάπτυξη
μικρής κλίμακας
τουριστικών εγκαταστάσεων
που ανήκουν στους ίδιους
τους κατοίκους των χωριών,
που είναι υπεύθυνοι και για

την λειτουργία τους. Έχει μικρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις λόγω της μικρής κλίμακας της και υπάρχει μόνο μέσα σε καλά διατηρούμενο φυσικό περιβάλλον. Τα τουριστικά προϊόντα αυτών των δραστηριοτήτων θεωρούνται τοπικά, αφού η πρωτοβουλία και διαχείρισή τους ανήκει κατά κύριο λόγο στους ανθρώπους μιας "περιοχής".

Ο «τουρισμός σε χωριά» είναι η δραστηριότητα που αναπτύσσεται από τους απασχολούμενους κύρια στην γεωργία σε οικογενειακές ή συνεταιριστικές τουριστικές μονάδες, με σκοπό την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας, τόσο από την εκμετάλλευση των τουριστικών καταλυμάτων, όσο και από την τροφοδοσία των τουριστικών μονάδων με προϊόντα τοπικής παραγωγής.

Ο τουρισμός στον αγροτικό χώρο αντιπροσωπεύει για τους γεωργούς ένα από τα λίγα μέσα για διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων τους και για καλύτερης αξιοποίησης της παραγωγής και της κληρονομιάς τους. Ως οικονομική δραστηριότητα, αποτελεί παράγοντα επιβίωσης και ανάπτυξης. Η σημασία του είναι ουσιώδης για τον αγροτικό κόσμο.

Ο τουρισμός στα χωριά περιλαμβάνει ένα εύρος δραστηριοτήτων που αφορούν την φύση και την αγροτική ζωή. Το είδος αυτό του τουρισμού είναι οργανωμένο στη βάση μικρών ομάδων τουριστών που κατά κανόνα εξυπηρετούνται από τοπικές επιχειρήσεις. Προσφέρει πρόσθετες ευκαιρίες απασχόλησης και εισοδήματος στις τοπικές κοινωνίες, ενώ συμβάλλει και στην προστασία και ανάδειξη των τοπικών φυσικών και πολιτισμικών πόρων, που αποτελούν και τη βάση αυτού του είδους τουρισμού.

Υπάρχει ένα όριο που πρέπει να τηρείται στην τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής και αυτό είναι «η φέρουσα ικανότητα» [15]. Ο τουρισμός στα χωριά αντίθετα με τον μαζικό τουρισμό δεν μπορεί να υπερβαίνει την φέρουσα ικανότητα μιας περιοχής όπου εφαρμόζεται, όπως επίσης δεν πρέπει να διολισθαίνει σε καταστάσεις και λειτουργίες μαζικού τουρισμού.

Ο τουρισμός στα χωριά απαιτεί σχεδιασμό. Αποδίδει όταν λειτουργεί βάσει ενός σχεδίου που να εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ανάπτυξης και προστασίας μιας περιοχής. Είναι κρίσιμο και σημαντικό να υπάρχει ένα συνολικότερο σχέδιο, που θα περιλαμβάνει την ελεγχόμενη ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων και την προστασία της φύσης και το οποίο θα συντάσσεται με τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών.

***Ο τουρισμός στα χωριά
απαιτεί ποιότητα και
ταυτότητα***

Ο τουρισμός στα χωριά απαιτεί ποιότητα και ταυτότητα. Για να μπορέσει να επιβληθεί ως μια διακριτή δραστηριότητα, δεν θα πρέπει να περιορίζεται απλά και μόνον στην προσφορά καταλύματος, -πράγμα που συμβαίνει συχνά-, αλλά να συμβαδίζει με την εικόνα αυθεντικότητας και φιλοξενίας

των αγροτικών περιοχών. Να μη μιμείται τους αστικούς τρόπους κατανάλωσης και να παρέχει ένα εχέγγυο ποιότητας στην παροχή υπηρεσιών. Να παρουσιάζει ένα ολοκληρωμένο φάσμα προϊόντων, που περιλαμβάνουν περιβαλλοντικές κοινωνικο-πολιτιστικές κ.α. υπηρεσίες. Η σύνδεση με την τοπική παραγωγή, και τα τοπικά προϊόντα θεωρείται ένα από τα ουσιώδη συστατικά στοιχεία αυτού του είδους της τουριστικής δραστηριότητας.

Η ποιότητα τουρισμού

Η ποιότητα είναι ο πρώτος καθοριστικός παράγοντας για την ανάπτυξη μιας τουριστικής δραστηριότητας ικανής να δημιουργήσει προστιθέμενη αξία στην τοπική οικονομία.

ο πρώτος στόχος μιας περιοχής είναι να εγγυηθεί στον επισκέπτη ένα υψηλό επίπεδο ικανοποίησης, στο σύνολο των υπηρεσιών που αποτελούν μέρος της διαμονής του

Στην πολύ ανταγωνιστική αγορά του τουρισμού, ο πρώτος στόχος μιας περιοχής είναι να εγγυηθεί στον επισκέπτη ένα υψηλό επίπεδο ικανοποίησης, στο σύνολο των υπηρεσιών που αποτελούν μέρος της διαμονής του.

Όλες οι κατηγορίες του σύγχρονου τουρισμού, -πολύ δε περισσότερο οι εναλλακτικές μορφές με τις ειδικές απαιτήσεις- επιβάλλουν με έμφαση την ποιότητα το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν. Μέρος αυτής της ποιότητας είναι και το περιβάλλον (φυσικό και πολιτισμικό). Ο τουρισμός σταδιακά επανα-προσανατολίζεται με βάση την ποιότητα και αξία της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς ενός τόπου.

Οι προσπάθειες για τουριστική ανάπτυξη δεν μπορούν να έχουν μακροπρόθεσμα επιτυχία αν δε συνοδεύονται ταυτόχρονα με την καθιέρωση της Ποιότητας σ' όλο τον κύκλο των τουριστικών δραστηριοτήτων. Προσπάθειες για προώθηση της Ποιότητας στον τουρισμό γίνονται σε πολλές περιοχές της Ευρώπης είτε σε εθνικό, ή

περιφερειακό, ή τοπικό επίπεδο, εθελοντικά ή υποχρεωτικά, μέσα από την καθιέρωση σήματος ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών.

Το **ΣΗΜΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ** είναι ένα εμπορικό σήμα που προϋποθέτει αφενός ένα πακέτο προδιαγραφών ποιότητας στα προϊόντα και τις υπηρεσίες και αφετέρου ένα σύστημα πιστοποίησης τους. Το σήμα αποδίδεται στις επιχειρήσεις που επιθυμούν να το αποκτήσουν αφού δεσμευτούν και αξιολογηθούν για τους όρους ποιότητας που τίθενται από τον οργανισμό πιστοποίησης του σήματος. Επίσης ο έλεγχος είναι διαρκής για να εξασφαλίζεται η εγγύηση ότι τα επίπεδα ποιότητας που προσφέρονται είναι ομοιόμορφα κατά την διάρκεια του χρόνου.

Το πακέτο προδιαγραφών αποδίδει ένα πρότυπο ποιότητας που αναγνωρίζεται και προτιμάται από τους καταναλωτές. Το πρότυπο μπορεί να διαφοροποιείται κατά το είδος της υπηρεσίας ή του προϊόντος. Π.Χ. άλλο για τα καταλύματα, άλλο για τα εστιατόρια, άλλο για τα θέρετρα κτλ. Με το σήμα επιδιώκεται να προσδοθεί κύρος στις επιχειρήσεις που το διαθέτουν αφού εξαρχής παρουσιάζουν την επιχειρησιακή υποχρέωση και ικανότητα να προσφέρουν άριστη και εγγυημένη υπηρεσία ή προϊόν στον πελάτη.

Η καθιέρωση ενός σήματος ποιότητας σε μια περιοχή και η ένταξη μιας κρίσιμης μάζας επιχειρήσεων κάτω από την ομπρέλα του, αποτελεί ένα σοβαρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της περιοχής έναντι άλλων

Ένα σήμα ποιότητας στον τουρισμό είναι ένα εργαλείο προώθησης των πωλήσεων μιας επιχείρησης και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητάς της. Η καθιέρωση ενός σήματος ποιότητας σε μια περιοχή και η ένταξη μιας κρίσιμης μάζας επιχειρήσεων κάτω

από την ομπρέλα του, αποτελεί ένα σοβαρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της περιοχής έναντι άλλων.

Σε πολλές περιοχές της Ευρώπης και στην Ελλάδα προωθούνται τα **τοπικά σύμφωνα ποιότητας**, το οποία εξασφαλίζουν ένα ελάχιστο επίπεδο ποιότητας που δηλώνεται σε μια περιοχή.

Στο επίπεδο των τουριστικών μονάδων εφαρμόζονται σήμερα είτε μεμονωμένα είτε σε συνδυασμό, διάφορα συστήματα για την πιστοποίηση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών τους και για την περιβαλλοντική συμμόρφωσή τους, EMAS, ISO 14001, ISO 9001, HACCP (αναφορά Κεφάλαιο 3ο) κτλ .

Πρόσφατα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την απόφασή της 2003/287/ΕΚ καθόρισε τα κριτήρια για την απονομή ενός οικολογικού σήματος, για υπηρεσίες τουριστικών καταλυμάτων, με εφαρμογή σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες.

ο αριθμός των «πιστοποιημένων» επιχειρήσεων αυξάνεται συνεχώς, καθώς ο μέσος πελάτης όλο και περισσότερο θεωρεί ότι ένα προϊόν ή υπηρεσία παραγόμενο από επιχείρηση που εφαρμόζει πιστοποιημένο σύστημα ποιότητας είναι γενικά «καλύτερης ποιότητας»

Ο ανταγωνισμός στις αγορές γίνεται εντονότερος και ο αριθμός των «πιστοποιημένων» επιχειρήσεων αυξάνεται συνεχώς, καθώς ο μέσος πελάτης όλο και περισσότερο θεωρεί ότι ένα προϊόν ή υπηρεσία παραγόμενο από επιχείρηση που εφαρμόζει πιστοποιημένο σύστημα ποιότητας είναι γενικά «καλύτερης ποιότητας».

Στην Ελλάδα προωθούνται από το Υπουργείο Ανάπτυξης και τον ΕΟΤ, συστήματα κατάταξης των τουριστικών μονάδων σε κατηγορίες ποιότητας. Τέτοια είναι:

Το σύστημα κατάταξης σε κατηγορίες **αστεριών** των ξενοδοχειακών καταλυμάτων που βασίζεται σε λειτουργικά ποιοτικά κριτήρια και συγκεκριμένες Τεχνικές Προδιαγραφές. Το σύστημα αυτό θεσμοθετήθηκε με το ΠΔ 43/2002 (ΦΕΚ 43Α/7.3.2002).

Το σύστημα κατάταξης σε κατηγορίες **κλειδιών** για τα μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα και συγκεκριμένα τα ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια και τα ενοικιαζόμενα επιπλωμένα

διαμερίσματα. Το σύστημα θεσμοθετήθηκε με το ΠΔ 337/2000 (ΦΕΚ 281/Α/2000).

Τουρισμός και Τοπικά Προϊόντα

Η προώθηση των τοπικών προϊόντων στην τουριστική αγορά, αποτελεί ένα στόχο προτεραιότητας για πολλούς τουριστικούς προορισμούς. Παρότι είναι ένας στόχος «κοινής λογικής» και αμοιβαία επωφελής για την τοπική γεωργία και τον τουρισμό, φαίνεται στην πράξη δύσκολος για να επιτευχθεί πλήρως, εξαιτίας σειράς προβλημάτων που πρέπει να αντιμετωπισθούν τόσο από την πλευρά της γεωργίας, όσο και του τουρισμού.

Από την πλευρά του τουρισμού, το πρόβλημα βρίσκεται στο τουριστικό καταναλωτικό μοντέλο που έχει καθιερωθεί και κυριαρχεί στην Ελλάδα, του μαζικού και φτηνού τουρισμού. Το μοντέλο αυτό υιοθέτησε στην κουζίνα του τις διατροφικές συνήθειες των πελατών του και τα προϊόντα των χωρών τους που τις ικανοποιούν. Από την πλευρά της γεωργίας το πρόβλημα βρίσκεται και πρέπει να αντιμετωπιστεί στη περιορισμένη εγγύηση ποιότητας που δίνει στα προϊόντα της.

***Το κλειδί βρίσκεται,
στην υιοθέτηση από
τις τουριστικές μονάδες τοπικών
προτύπων διατροφής
τα οποία υποστηρίζονται
από τα τοπικά προϊόντα***

Το κλειδί για την προώθηση του στόχου βρίσκεται στην υιοθέτηση από τις τουριστικές μονάδες τοπικών προτύπων διατροφής τα οποία υποστηρίζονται από τα

τοπικά προϊόντα.

Τούτο αποτελεί μια αμοιβαία επωφελή ενέργεια και για τη γεωργία και για τον τουρισμό μιας περιοχής. Έτσι γίνονται οι τουρίστες καταναλωτές των αγροτικών προϊόντων δίνεται μία σημαντική δυνατότητα απορρόφησης της τοπικής γεωργικής παραγωγής.

Είναι ανάγκη ταυτόχρονα με την προώθηση και την εξασφάλιση της ποιότητας των τοπικών αγροτικών προϊόντων, να προωθηθεί ο στόχος της αναβάθμισης της ποιότητας των παρεχομένων τουριστικών υπηρεσιών. Ο τουρισμός στο σύνολό του είναι ανάγκη αδήριτη να αποκτήσει το στοιχείο της μοναδικότητας του. Πρέπει να αποκτήσει την ιδιαίτερη ταυτότητά του ενσωματώνοντας τις άυλες και υλικές αξίες του χώρου του. Μία από αυτές είναι η διατροφή. Αλλά είναι και η τοπική κουλτούρα, ο πολιτισμός, η φύση κ.τ.λ. Ο ελληνικός τουρισμός με τέτοια στοιχεία θα αναβαθμισθεί ποιοτικά, θα γίνει διακριτός, ελκυστικός, επιζητούμενος και ισχυρός προορισμός.

